

Kohtulahendite kogumik

EUROOPA KOHTU OTSUS (teine koda)

30. aprill 2020*

Eelotsusetaotlus – Riigiabi – ELTL artikkel 108 – Siseturuga kokkusobimatu abikava – Euroopa Komisjoni otsus, millega kohustatakse ebaseaduslik abi tagasi nõudma – Määrus (EL) 2015/1589 – Artikli 17 lõige 1 – Kümneaastane aegumistähtaeg – Kohaldamine komisjoni tagasinõudmisõiguse suhtes – Artikli 16 lõiked 2 ja 3 – Riigisisese õigusnormid, mis näevad ette lühema aegumistähtaja – Tõhususe põhimõte

Kohtuasjas C-627/18,

mille ese on ELTL artikli 267 alusel Tribunal Administrativo e Fiscal de Coimbra (Coimbra haldus- ja maksukohus, Portugal) 31. juuli 2018. aasta otsusega esitatud eelotsusetaotlus, mis saabus Euroopa Kohtusse 5. oktoobril 2018, menetluses

Nelson Antunes da Cunha Lda

versus

Instituto de Financiamento da Agricultura e Pescas IP (IFAP),

EUROOPA KOHUS (teine koda),

koosseisus: koja president A. Arabadjiev, kohtunikud P. G. Xuereb (ettekandja), T. von Danwitz,

kohtujurist: H. Saugmandsgaard Øe,

kohtusekretär: vanemametnik M. Ferreira,

arvestades kirjalikku menetlust ja 12. septembri 2019. aasta kohtuistungil esitatud,

arvestades seisukohti, mille esitasid:

- Instituto de Financiamento da Agricultura e Pescas IP (IFAP), esindajad: *advogados* J. Saraiva de Almeida ja P. Estevão,
- Portugali valitsus, esindajad: L. Inez Fernandes, P. Barros da Costa, H. Almeida ja A. Gameiro,
- Euroopa Komisjon, esindajad: M. França, B. Stromsky ja G. Braga da Cruz,

olles 12. detsembri 2019. aasta kohtuistungil ära kuulunud kohtujuristi ettepaneku,

on teinud järgmise

* Kohtumenetluse keel: portugali.

otsuse

- 1 Eelotsusetaotlus käsitleb küsimust, kuidas tõlgendada nõukogu 13. juuli 2015. aasta määruse (EL) 2015/1589, millega kehtestatakse üksikasjalikud eeskirjad Euroopa Liidu toimimise lepingu artikli 108 kohaldamiseks (ELT 2015, L 248, lk 9), artikli 16 lõikeid 2 ja 3 ning artikli 17 lõiget 1.
- 2 Taotlus esitati kohtuvaidluse raames, mille pooled on Nelson Antunes da Cunha Lda ja Instituto de Financiamento da Agricultura e Pescas IP (IFAP, põllumajanduse ja kalanduse rahastamise instituut, Portugal) ning mille ese on Euroopa Komisjoni tagastamisotsuse alusel Nelson Antunes da Cunha vastu kokku 14 953,56 euro suuruse ebaseadusliku abi tagasinõude sundtäitmine.

Õiguslik raamistik

Liidu õigus

- 3 Määruse 2015/1589 põhjendustes 25 ja 26 on märgitud:
 - „(25) Ebaseadusliku abi puhul, mis ei sobi siseturuga kokku, tuleks taastada tõhus konkurent; sel eesmärgil on vaja, et abi, sealhulgas ka intressid, tuleb viivitamata tagastada; tagastamine peab toimuma vastavalt siseriiklikus õiguses kehtivale korrale; selle korra kohaldamine ei tohiks komisjoni otsuse kohest ja efektiivset täitmist takistades raskendada tõhusa konkurentsi taastamist; selle tulemuse saavutamiseks peaksid liikmesriigid võtma komisjoni otsuse mõjususe tagamiseks kõik vajalikud meetmed.
 - (26) Õiguskindluse tagamiseks on vaja ebaseadusliku abi suhtes ette näha kümneaastane aegumistähtaeg, pärast selle möödumist ei tohi tagastamist nõuda.“
- 4 Määruse 2015/1589 artiklis 16 „Abi tagastamine“ on ette nähtud:
 - „1. Kui ebaseadusliku abi korral tehakse negatiivne otsus, nõuab komisjon, et kõnealune liikmesriik peab võtma kõik vajalikud meetmed, et abisaajalt abi tagasi saada („tagastamisotsus“). Komisjon ei nõua abi tagastamist, kui see on vastuolus liidu õiguse üldpõhimõttega.
 2. Vastavalt tagastamisotsusele kuuluvad tagastatava abi hulka intressid, mille kohase määra kinnitab komisjon. Intressi makstakse ajavahemiku eest, mil ebaseaduslik abi oli abisaaja käsutuses, kuni selle tagastamise kuupäevani.
 3. Ilma et see piiraks Euroopa Liidu Kohtu poolt vastavalt [ELTL] artiklile 278 tehtud korralduste kohaldamist, toimub tagastamine viivitamata ja vastavalt kõnealuse liikmesriigi siseriiklikus õiguses kehtivale korrale, tingimusel et see võimaldab komisjoni otsuse kohest ja tõhusat täitmist. Sel eesmärgil ja juhuks, kui toimub siseriikliku kohtu menetlus, peavad kõnealused liikmesriigid võtma kõik vajalikud ja nende vastavas õigussüsteemis kättesaadavad meetmed, sealhulgas ajutised meetmed, ilma et see piiraks liidu õiguse kohaldamist.“
- 5 Määruse 2015/1589 artikli 17 „Abi tagastamise aegumistähtaeg“ lõikes 1 on sätestatud:

„Komisjonil on õigus abi tagasi nõuda kümne aasta jooksul.“

- 6 Eespool toodud sätted võeti üle määrusega 2015/1589 kehtetuks tunnistatud nõukogu 22. märtsi 1999. aasta määrusest (EÜ) nr 659/1999, millega kehtestatakse üksikasjalikud eeskirjad [ELTL artikli 108] kohaldamiseks (EÜT 1999, L 83; lk 1; ELT eriväljaanne 08/01, lk 339), mida on muudetud nõukogu 22. juuli 2013. aasta määrusega (EL) nr 734/2013 (ELT 2013, L 204, lk 15).

Portugali õigus

- 7 Tsiviilseadustiku (Código Civil) artikli 306 lõike 1 kohaselt hakkab aegumistähtaeg kulgema siis, kui õigus muutub teostatavaks.
- 8 Tsiviilseadustiku artiklis 309 „Üldine aegumistähtaeg“ on sätestatud:
„Üldine aegumistähtaeg on [20] aastat.“
- 9 Selle seadustiku artiklis 310 on ette nähtud:
„Viie aastaga aegub:
[...]
d) lepingu- või seadusjärgne viivis, sealhulgas arveldamata jäänud viivis ja äriühingute dividendid;
[...].“
- 10 Tsiviilseadustiku artikli 323 lõike 1 kohaselt katkeb aegumine, kui isik saab kohtukutse või kohus toimetab kätte sellise akti, mis väljendab otseselt või kaudselt kavatsust õigust kasutada.
- 11 28. juuli 1992. aasta dekreetseaduse nr 155/92 (decreto-lei n° 155/92, *Diário da República*, I-A seeria, nr 172/1992, 28.7.1992) artiklis 40 on kehtestatud riigi finantsjuhtimise kord. Selles artiklis „Aegumine“ on ette nähtud:
„1. Saadud summade tagasimaksmise kohustus aegub viis aastat pärast nende saamist.
2. See aegumistähtaeg katkeb või peatub aegumise katkemise või peatumise üldiste põhjuste esilekerkimise korral.“

Põhikohtuasi ja eelotsuse küsimused

- 12 Kaebaja põhikohtuasjas Nelson Antunes da Cunha sõlmis 8. aprillil ja 7. juulil 1993 krediidasutusega Caixa de Crédito Agrícola Mútuo – Coimbra (CCAM Coimbra) krediidilepingud seoses krediidiliiniga, mis on mõeldud põllumajandus- ja loomakasvatustegevuse taaskäivitamiseks.
- 13 24. mai 1994. aasta dekreetseadusega nr 146/94 (decreto-lei n° 146/94, *Diário da República*, I-A seeria, nr 120, 24.5.1994) loodi selliste krediidiliinide võimaldamise kord, mis on mõeldud esiteks intensiivkarjakasvatuse sektori ettevõtjate võlakoormast vabastamiseks ja teiseks seakasvatuse taaskäivitamiseks. Portugali Vabariik ei teatanud komisjonile sellest kavast, rikkudes seeläbi EÜ artikli 88 lõikes 3 kehtestatud nõuet.
- 14 IFAP õiguseellane kandis nende krediidilepingute alusel vastavalt dekreetseadusele nr 146/94 aastatel 1994–1996 Nelson Antunes da Cunchale intressitoetusena üle kokku summa 7526,90 eurot (4189,90 eurot kanti üle 12. juulil 1994, 2513,94 eurot 12. juulil 1995 ja 823,06 eurot 30. aprillil 1996; edaspidi „vaidlusalune abi“).

- 15 Komisjon võttis 25. novembril 1999 vastu otsuse 2000/200/EÜ abikava kohta, mida Portugal rakendas intensiivkarjakasvatuse sektori ettevõtjate võlakooormast vabastamiseks ja seakasvatuse taaskäivitamiseks (EÜT 2000, L 66, lk 20; edaspidi „komisjoni 25. novembri 1999. aasta otsus“).
- 16 Selle Portugali Vabariigile adresseeritud otsuse resolutsioonist nähtub sisuliselt, et dekreetseadusega nr 146/94 kehtestatud krediidiiliinide võimaldamise kava on siseturuga kokkusobimatu abikava. Sellest nähtub lisaks ka see, et Portugali Vabariik peab selle abikava kaotama ning võtma kõik vajalikud meetmed, et nõuda abisaajatelt tagasi neile juba ebaseaduslikult antud abi. Seal on täpsustatud, et tagasinõudmine peab toimuma vastavalt riigisisesele menetlusele ning tagasinõutavatelt summadelt tuleb tasuda viivist alates summade abisaajatele andmise kuupäevast kuni nende tegeliku tagasisaamiseni. Otsuses on ka märgitud, et Portugali Vabariik peab teavitama komisjoni kahe kuu jooksul alates otsuse teatavaks tegemise kuupäevast selle täitmiseks võetud meetmetest.
- 17 IFAP õiguseellane saatis 23. juulil 2002 Nelson Antunes da Cunchale kirja, milles nõudis vaidlusaluse abi tagastamist. Nelson Antunes da Cunha seda nõuet ei täitnud.
- 18 IFAP saatis 12. augustil 2009 sellele äriühingule uue kirja, mille viimane sai kätte 13. augustil 2009 ning milles IFAP nõudis, et ta maksaks vaidlusaluse abi tagasi kümne tööpäeva jooksul alates kirja kättesaamisest.
- 19 Serviço de Finanças de Cantanhede (Cantanhede maksuosakond, Portugal) algatas 7. juulil 2013 Nelson Antunes da Cunha suhtes maksuvõla sundtäitmise menetluse, et nõuda vaidlusaluse abiga seoses sisse IFAP võlanõue summas 7526,90 eurot koos viivisega 7426,66 eurot.
- 20 Nelson Antunes da Cunha vaidlustas selle menetluse eelotsusetaotluse esitanud kohtus, see tähendab Tribunal Administrativo e Fiscal de Coimbras (Coimbra haldus- ja maksukohus, Portugal). Ta väidab esiteks, et dekreetseaduse nr 155/92 artikli 40 alusel oli tema kohustus maksta saadud summad tagasi kustunud pärast viie aasta möödumist nende summade saamisest, nii et vaidlusaluse abi tagasimaksmise kohustus on aegunud. Teiseks väidab ta seoses viivisega, et kuivõrd selle kohustuse, millega need seonduvad, sissenõutavaks muutumise kuupäevast on möödunud üle viie aasta, siis on ka viivis tsiviilseadustiku artikli 310 punkti d alusel aegunud.
- 21 Eelotsusetaotluse esitanud kohus märgib, et riigisiseses õiguses ei ole nähtud ette aegumistähtaega, mis oleks konkreetselt kohaldatav ebaseadusliku abi tagasinõudmise korralduse täitmise suhtes, ning et seetõttu on liikmesriigi kõrgemad kohtud leidnud, et IFAP võlanõuete suhtes, mille ese on Portugali riigi antud ning komisjoni otsusega siseturuga kokkusobimatuks abiks tunnistatud finantsabi tagasinõudmine, kohaldatakse tsiviilseadustiku artiklis 309 ette nähtud tavalist 20-aastast aegumistähtaega.
- 22 Eelotsusetaotluse esitanud kohus lisab, et abi kui sellisega seonduva viivise osas on liikmesriigi kõrgemad kohtud seisukohal, et ei saa asuda pikemalt kaalumata seisukohale, et sellise viivise suhtes kohaldatakse tsiviilseadustiku artiklis 309 ette nähtud 20-aastast aegumistähtaega. Nimelt leiavad need kohtud, et lepingu- või seadusjärgne viivis, isegi kui see on arveldamata, aegub viie aasta möödumisel vastavalt tsiviilseadustiku artikli 310 punktile d, kusjuures see tähtaeg hakkab sama seadustiku artikli 306 sätete kohaselt kulgema kohustuse sissenõutavaks muutmisest.
- 23 Võttes ühelt poolt arvesse Euroopa Kohtu väljakujunenud kohtupraktikat riigiabi valdkonnas, mille kohaselt riigisisese menetluse kohaldamine ei tohi takistada komisjoni tagastamisotsuse kohest ja tõhusat täitmist seeläbi, et see seab tõkkeid tõhusa konkurentsi taastamisele, ning teiselt poolt liidu seadusandja tahet, mis nähtub määruse 2015/1589 põhjendusest 26, on eelotsusetaotluse esitanud kohtul kahtlus, kas määruse 2015/1589 artikli 17 lõikes 1 ette nähtud kümneaastast aegumistähtaega kohaldatakse ainult Euroopa Liidu ja abi andnud liikmesriigi vahelistele suhetele või ka selle liikmesriigi ja ebaseadusliku abi saaja vahelistele suhetele.

- 24 Nimetatud kohtul on kahtlusi ka seoses küsimusega, kas määruse 2015/1589 artikli 16 lõikega 2, mille kohaselt abi tuleb tagasi nõuda koos viivisega, ja tõhususe põhimõttega on vastuolus tsiviilseadustiku artikli 310 punktis d ette nähtud viieaastase aegumistähtaja kohaldamine sellise riigiabiga seonduva viivise tagasinõudmise suhtes.
- 25 Eelotsusetaotluse esitanud kohus märgib, et kui tsiviilseadustiku artikli 323 lõikes 1 nimetatud aegumist katkestavale aktile eelnevast viiest aastast varasema aja eest tasumisele kuuluvat viivist peetakse aegunuks, võib riigiabiga seonduva viivise osas esinev võlanõue aeguda isegi enne seda, kui aegub komisjoni õigus nõuda selle abi tagastamist.
- 26 Vastuseks Euroopa Kohtu poolt kodukorra artikli 101 alusel küsitud selgitustele täpsustas eelotsusetaotluse esitanud kohus seoses põhikohtuasjas kõne all oleva olukorraga, et kuivõrd viieaastane aegumistähtaeg katkes alles 26. juuli 2013. aasta väljastusteateta tähtkirja tulemusel, siis oli kogu enne 26. juunit 2008 sissenõutavaks muutunud viivis aegunud.
- 27 Ta lisab, et tsiviilseadustiku artikli 310 punktis d ette nähtud viieaastast aegumistähtaega ei saa riigisisese õigusega arvestades lugeda katkenuks komisjoni poolt Portugali ametiasutustele või viimaste poolt abisaajale saadetud mis tahes liiki kirja tulemusel; aegumine katkeb ainult siis, kui asjaomane kiri kujutab endast kohtukutset või kohtudokumendi kättetoimetamist tsiviilseadustiku artikli 323 lõike 1 tähenduses.
- 28 Neil asjaoludel otsustas Tribunal Administrativo e Fiscal de Coimbra (Coimbra haldus- ja maksukohus) menetluse peatada ja esitada Euroopa Kohtule järgmised eelotsuse küsimused:
- „1. Kas [määruse 2015/1589] artikli 17 lõikes 1 ette nähtud [komisjonile kuuluva] abi tagasinõudmise õiguse aegumistähtaega kohaldatakse ainult suhetele liidu ja selle liikmesriigi vahel, kes on abi tagastamisotsuse adressaat, või kohaldatakse seda ka suhetele selle riigi ja kaebaja kui [sise]turuga kokkusobimatuks tunnistatud abi saaja vahel?
 2. Juhul kui otsustatakse, et seda tähtaega kohaldatakse suhetele abi tagastamisotsuse adressaadiks oleva liikmesriigi ja [sise]turuga kokkusobimatuks tunnistatud abi saaja vahel, siis kas see tähtaeg kehtib ainult menetluse faasis või ka tagastamisotsuse täitmise suhtes?
 3. Juhul kui otsustatakse, et seda tähtaega kohaldatakse suhetele abi tagastamisotsuse adressaadiks oleva liikmesriigi ja [sise]turuga kokkusobimatuks tunnistatud abi saaja vahel, siis kas tuleb asuda seisukohale, et igasugune komisjoni või liikmesriigi akt, mis on seotud ebaseadusliku abiga, katkestab selle tähtaja, isegi kui seda ei ole tagasinõudmisele kuuluva abi saajale teatavaks tehtud?
 4. Kas [määruse 2015/1589] artikli 16 lõikega 2 ning liidu õiguse [üld]põhimõtetega – nimelt tõhususe põhimõtte ja põhimõttega, et riigiabi on [sise]turuga kokkusobimatu – on vastuolus, kui tagasinõudmisele kuuluvale abile lisanduvale viivisele kohaldatakse sellist [nimetatud] määruse artiklis 17 ette nähtud tähtajast lühemat tähtaega nagu tsiviilseadustiku artikli 310 [...] punktis d sätestatud tähtaeg?“

Eelotsuse küsimuste analüüs

Esimene küsimus

- 29 Eelotsusetaotluse esitanud kohus soovib oma esimese küsimusega sisuliselt teada, kas määruse 2015/1589 artikli 17 lõiget 1 tuleb tõlgendada nii, et selles sättes ette nähtud komisjonile kuuluva abi tagasinõudmise õiguse kümneaastane aegumistähtaeg on kohaldatav ainult suhetele komisjoni ja selle institutsiooni tagastamisotsuse adressaadist liikmesriigi vahel või ka suhetele selle liikmesriigi ja siseturuga kokkusobimatuks tunnistatud abi saaja vahel.
- 30 Määruse 2015/1589 artikli 17 lõikes 1, mis näeb ette kümneaastase aegumistähtaja, on silmas peetud üksnes komisjonile kuuluva abi tagasinõudmise õigust (vt selle kohta 23. jaanuari 2019. aasta kohtuotsus Fallimento Traghetti del Mediterraneo, C-387/17, EU:C:2019:51, punkt 52).
- 31 Seda tähtaega ei saa seega kohaldada ebaseadusliku abi tagasinõudmise menetlusele, mida viivad läbi liikmesriigi pädevad asutused (vt selle kohta 5. märtsi 2019. aasta kohtuotsus Eesti Pagar, C-349/17, EU:C:2019:172, punktid 108 ja 109).
- 32 Euroopa Kohtu praktikast nähtub nimelt, et kuivõrd määrus 2015/1589 sisaldab menetlusnorme, mida kohaldatakse riigiabi valdkonnas kõigi komisjoni läbiviidavate haldusmenetluste suhtes, siis kodifitseeritakse selle määrusega komisjoni praktika riigiabi kontrollimise valdkonnas ja kinnitatakse see, ning see määrus ei sisalda ühtegi sätet liikmesriikide kohtute õiguste ja kohustuste kohta, mida reguleerivad endiselt aluslepingu sätted, nagu neid tõlgendab Euroopa Kohus (vt analoogia alusel 23. jaanuari 2019. aasta kohtuotsus Fallimento Traghetti del Mediterraneo, C-387/17, EU:C:2019:51, punkt 66, ja 5. märtsi 2019. aasta kohtuotsus Eesti Pagar, C-349/17, EU:C:2019:172, punkt 110). Need kaalutlused kehtivad samamoodi liikmesriigi haldusasutuste õiguste ja kohustuste kohta (5. märtsi 2019. aasta kohtuotsus Eesti Pagar, C-349/17, EU:C:2019:172, punkt 111).
- 33 Eelnevaga arvestades tuleb esimesele küsimusele vastata, et määruse 2015/1589 artikli 17 lõiget 1 tuleb tõlgendada nii, et selles sättes ette nähtud komisjonile kuuluva abi tagasinõudmise õiguse kümneaastane aegumistähtaeg on kohaldatav ainult suhetele komisjoni ja selle institutsiooni tagastamisotsuse adressaadist liikmesriigi vahel.

Teine ja kolmas küsimus

- 34 Arvestades esimesele küsimusele antud vastust, ei ole teisele ja kolmandale küsimusele vaja vastata.

Neljäs küsimus

- 35 Oma neljanda küsimusega soovib eelotsusetaotluse esitanud kohus sisuliselt teada, kas määruse 2015/1589 artikli 16 lõikega 2, mille kohaselt abi tuleb tagasi nõuda koos viivisega, ja sama artikli lõikes 3 nimetatud tõhususe põhimõttega on vastuolus, kui sellise viivise sissenõudmisele kohaldatakse nimetatud määruse artikli 17 lõikes 1 ette nähtud kümneaastasest aegumistähtajast lühemat riigisisestes õigusnormides ette nähtud tähtaega.

Sissejuhatavad märkused

- 36 Nii IFAP kui ka Portugali valitsus vaidlustavad eelotsusetaotluse esitanud kohtu tõlgenduse, mille kohaselt tsiviilseadustiku artikli 310 punktis d ette nähtud viieaastane aegumistähtaeg on kohaldatav tagasinõudmisele kuuluva riigiabiga seonduva viivise sissenõudmise suhtes ning takistab selle sissenõudmist.

- 37 IFAP leiab, et käesoleval juhul saab ta nõuda Nelson Antunes da Cunhalt võlga sisse ainult abi tagasinõudmiseks algatatud haldusmenetluse lõpetamisest alates, see tähendab alates käesoleva kohtuotsuse punktis 17 nimetatud 23. juuli 2002. aasta kirja kuupäevast. Ta on seetõttu seisukohal, et õigus nõuda sisse vaidlusaluse abiga seonduv viivis ei ole aegunud. Portugali valitsus väidab omakorda, et kuivõrd Portugali õiguses ei ole alusetult saadud riigiabi tagasinõudmiseks ette nähtud eraldi aegumistähtaega, siis kohaldatakse nii abi tagasinõudmise kui sellise kui ka selle abiga seonduva viivise suhtes riigisisestes õigusnormides ette nähtud tavalist 20-aastast aegumistähtaega.
- 38 Sellega seoses piisab kui märkida, et kui liikmesriigi kohus esitab Euroopa Kohtule eelotsusetaotluse, siis lähtub Euroopa Kohus riigisisese õiguse tõlgendusest, mille on talle esitanud liikmesriigi kohus (vt selle kohta 14. juuni 2017. aasta kohtuotsus *Online Games jt*, C-685/15, EU:C:2017:452, punkt 45 ja seal viidatud kohtupraktika). Sõltumata põhikohtuasja poolte ja huvitatud isikute mis tahes kriitikast eelotsusetaotluse esitanud kohtu poolse riigisisese õiguse tõlgenduse kohta, tuleb seega käesoleva eelotsusetaotluse analüüsimisel lähtuda riigisisesele õigusele selle kohtu antud tõlgendusest (vt selle kohta 21. juuni 2016. aasta kohtuotsus *New Valmar*, C-15/15, EU:C:2016:464, punkt 25).

Üldised kaalutlused

- 39 Vaidlust ei ole selles, et Portugali Vabariik oli kohustatud tagasi nõudma komisjoni 25. novembri 1999. aasta otsuses nimetatud abi koos viivisega vastavalt selle otsuse resolutsioonile ja määruse 2015/1589 artikli 16 lõikele 2.
- 40 Selle määruse artikli 16 lõike 3 kohaselt peab sellise abi tagasinõudmine toimuma vastavalt riigisiseses õiguses ette nähtud menetlustele, tingimusel et need võimaldavad komisjoni otsuse kohe ja tõhusalt täita.
- 41 Ehkki põhimõtteliselt on riigisisemed aegumisnormid ebaseaduslikult antud riigiabile kohaldatavad, tuleb neid norme nimelt siiski kohaldada nii, et liidu õiguses nõutud tagasinõudmine ei muutuks tegelikult võimatuks, ning võttes täies ulatuses arvesse liidu huve (vt selle kohta 26. juuni 2003. aasta kohtuotsus komisjon *vs.* Hispaania, C-404/00, EU:C:2003:373, punkt 51 ja seal viidatud kohtupraktika).
- 42 Samuti tuleb rõhutada, et ebaseaduslikult makstud riigiabi tagastamisega taotletav peamine eesmärk on kõrvaldada ebaseaduslikust abist tulenevast konkurentsieelisest johtuv konkurentsi moonutamine (7. märtsi 2018. aasta kohtuotsus *SNCF Mobilités vs. komisjon*, C-127/16 P, EU:C:2018:165, punkt 104 ja seal viidatud kohtupraktika). Ebaseadusliku või siseturuga kokkusobimatu abi andmisele eelnenud olukorra ennistamise nõue on vajalik aluslepingute riigiabi käsitlevate õigusnormide soovitava toime säilitamiseks (19. detsembri 2019. aasta kohtuotsus *Arriva Italia jt*, C-385/18, EU:C:2019:1121, punkt 85 ja seal viidatud kohtupraktika).
- 43 Tagasinõudmiskohustus on täidetud alles siis, kui asjaomane liikmesriik on kokkusobimatu abi summa koos viivisega tegelikult tagasi saanud (vt selle kohta 12. veebruari 2008. aasta kohtuotsus *CELF ja ministre de la Culture et de la Communication*, C-199/06, EU:C:2008:79, punkt 54, ning 3. septembri 2015. aasta kohtuotsus *A2A*, C-89/14, EU:C:2015:537, punkt 42).
- 44 Lisaks tuleb märkida, et Euroopa Kohtu väljakujunenud praktikast nähtub, et aegumistähtaegade üldine eesmärk on tagada õiguskindlus (23. jaanuari 2019. aasta kohtuotsus *Fallimento Traghetti del Mediterraneo*, C-387/17, EU:C:2019:51, punkt 71 ja seal viidatud kohtupraktika).
- 45 Kuigi on vaja tagada õiguskindluse nõuete täitmine, on samas vaja kaaluda ka nende nõuete järgimist üldise huviga selle vastu, et turu toimimist ei moonutaks konkurentsi kahjustav riigiabi; seetõttu on Euroopa Kohtu väljakujunenud kohtupraktika kohaselt vaja ebaseaduslik abi tagastada, et ennistada eelnenud olukord (vt selle kohta 14. jaanuari 1997. aasta kohtuotsus *Hispaania vs. nõukogu*, C-169/95, EU:C:1997:10, punkt 47 ja seal viidatud kohtupraktika).

- 46 Samuti tuleb täheldada, et väljakujunenud kohtupraktikast nähtub, et kuna komisjonil on vastavalt ELTL artiklile 108 kohustus riigiabi kontrollida, siis esiteks saab abi saavatel ettevõtjatel olla põhimõtteliselt õiguspärane ootus, et abi on seaduslik, ainult siis, kui abi andmisel järgiti selles artiklis ette nähtud menetlust, ja teiseks peab hoolas ettevõtja suutma tavaliselt kindlaks teha, kas kõnealust menetlust on järgitud. Eriti siis, kui abi antakse ilma komisjonile enne teatamata – mistõttu abi on ELTL artikli 108 lõike 3 kohaselt ebaseaduslik –, ei saa abisaajal sel hetkel olla õiguspärast ootust, et kõnealust abi antakse seaduslikult (5. märtsi 2019. aasta kohtuotsus Eesti Pagar, C-349/17, EU:C:2019:172, punkt 98 ja seal viidatud kohtupraktika). Nagu märkis kohtujurist oma ettepaneku punktis 67, kehtib see nii individuaalse abi kui ka abikava alusel antud abi puhul.
- 47 Eelotsusetaotluse esitanud kohtu selgitustest nähtub, et põhikohtuasjas katkes tsiviilseadustiku artikli 310 punktis d ette nähtud viieaastane aegumistähtaeg, mis on kohaldatav vaidlusaluse abiga seonduva viivise suhtes, alles 26. juulil 2013, ning et selle sätte alusel on 26. juunile 2008 eelneva aja eest tasumisele kuuluv viivis aegunud. Sellest tuleneb seega, et kõnealuse aegumistähtaja kohaldamine takistaks vaidlusaluse abiga seonduvast viivisest osa sissenõudmist ning seega selle abi täies ulatuses tagasinõudmist.
- 48 Lisaks sellele märkis eelotsusetaotluse esitanud kohus, et kui pidada aegumist katkestavale aktile eelnevast viiest aastast varasema aja eest tasumisele kuuluvat viivist aegunuks, võib riigiabiga seonduva viivise osas esinev võlanõue aeguda isegi enne seda, kui aegub komisjoni õigus nõuda selle abi tagastamist. Euroopa Kohtu istungil rõhutas ka komisjon, et käesoleval juhul tooks sellise riigisisestes õigusnormides ette nähtud tähtaja kohaldamine kaasa vaidlusaluse abi esimese maksega seonduvast viivisest osa aegumise, sest 1994. aastal tehtud esimese makse ja komisjoni 25. novembri 1999. aasta otsuse vahel on möödunud üle viie aasta.
- 49 Esiteks tuleb seoses enne komisjoni 25. novembri 1999. aasta otsust vaidlusaluse abiga seonduvast viivisest osa aegumisega märkida, et selline aegumine muudaks võimatuks abi täies ulatuses tagasinõudmise, mida nõuab liidu õigus.
- 50 Nagu märkis kohtujurist oma ettepaneku punktis 59, võib komisjon vaatamata riigisiseses menetluses kohaldatava aegumistähtaja võimalikule möödumisele määruse 2015/1589 artikli 17 lõikes 1 ette nähtud kümneaastase tähtaja jooksul alati nõuda ebaseadusliku abi tagastamist (vt selle kohta 5. märtsi 2019. aasta kohtuotsus Eesti Pagar, C-349/17, EU:C:2019:172, punkt 114).
- 51 Peale selle tuleneb käesoleva kohtuotsuse punktis 46 viidatud kohtupraktikast, et Nelson Antunes da Cunha ei saa käesoleval juhul edukalt tugineda õiguspärasele ootusele, et vaidlusalune abi on seaduslik, kuna Portugali Vabariik rakendas abi, ilma et ta oleks sellest enne komisjonile teatanud.
- 52 Eelotsusetaotluse esitanud kohus peab seega jätma kohaldamata riigisisestes õigusnormides ette nähtud aegumistähtaja, mida kohaldatakse tagasinõudmisele kuuluva abi suhtes ja mis lõppes juba enne komisjoni tagastamisotsuse vastuvõtmist.
- 53 Teiseks tuleb seoses pärast komisjoni 25. novembri 1999. aasta otsust vaidlusaluse abiga seonduvast viivisest osa aegumisega märkida, et vastavalt määruse 2015/1589 artikli 16 lõikele 3 tuleb komisjoni tagastamisotsust kohaldada kohe.
- 54 IFAP kirjalikest seisukohtadest aga nähtub, et selle otsuse täitmiseks saatis tema õiguseellane Nelson Antunes da Cunha kirja 23. juulil 2002, see tähendab ligi kolm aastat pärast tagastamisotsuse tegemist, et nõuda viimaselt tagasi summa 7526,90 eurot koos viivisega. Kuivõrd Nelson Antunes da Cunha seda nõuet ei täitnud, saatis IFAP talle 12. augustil 2009, see tähendab ligi kümme aastat pärast tagastamisotsuse tegemist, uue kirja, milles nõudis vaidlusaluse abi tagastamist. Viimaks algatati pärast mõningast kirjavahetust Nelson Antunes da Cunha ja IFAP vahel selle võlanõude täitemenetlus 26. juulil 2013; see katkestas aegumistähtaja.

- 55 Vaidlusaluse abiga seonduvast viivisest osa aegumine pärast komisjoni 25. novembri 1999. aasta otsuse tegemist on seega peamiselt tingitud sellest, et IFAP õiguseellane ja IFAP ise hilinesid selle otsuse rakendamisega, kuivõrd otsuse vastuvõtmisest kuni aegumistähtaaja katkemiseni möödus ligi 14 aastat, nagu rõhutas komisjon Euroopa Kohtu istungil.
- 56 Mõnda seda, et ebaseadusliku abiga seonduv viivis võib aeguda seetõttu, et riigisisesed ametiasutused täitsid komisjoni 25. novembri 1999. aasta otsust hilinemisega, muudaks selle abi täies ulatuses tagasinõudmise tegelikult võimatuks ning riigiabi käsitlevad liidu õigusnormid jääksid täielikult soovitava toimeta (vt selle kohta 20. märtsi 1997. aasta kohtuotsus *Alcan Deutschland*, C-24/95, EU:C:1997:163, punkt 37).
- 57 Lisaks sellele tuleb märkida, et kuivõrd tegemist on riigiabiga, mille komisjon on tunnistanud kokkusobimatuks, siis piirdub riigisisesed ametiasutuste roll komisjoni kõigi otsuste rakendamisega. Neil ametiasutustel ei ole seega mingit kaalutlusruumi seoses selle abi tagasinõudmisega (vt selle kohta 20. märtsi 1997. aasta kohtuotsus *Alcan Deutschland*, C-24/95, EU:C:1997:163, punkt 34).
- 58 Kuivõrd riigisisesel ametiasutusel puudub kaalutusõigus, ei ole ebaseaduslikult antud individuaalse abi saajal enam ebakindlust niipea, kui komisjon teeb otsuse, millega ta tunnistab selle abi kokkusobimatuks ja annab korralduse see tagasi nõuda (vt selle kohta 20. märtsi 1997. aasta kohtuotsus *Alcan Deutschland*, C-24/95, EU:C:1997:163, punkt 36). Nagu märkis kohtujurist oma ettepaneku punktides 77 ja 78, kehtib see järeldus samamoodi abikava alusel antud abi suhtes.
- 59 Käesoleval juhul ei saa Nelson Antunes da Cunha olukorda seega samastada olukorraga, kus ettevõtja ei tea, kas pädev ametiasutus võtab seisukoha, ja kus õiguskindluse põhimõte nõuab, et selline ebakindlus teatava aja jooksul lõpetataks (vt selle kohta 20. märtsi 1997. aasta kohtuotsus *Alcan Deutschland*, C-24/95, EU:C:1997:163, punkt 35).
- 60 Sellistel asjaoludel ei saa õiguskindluse põhimõte, mida püütakse tagada aegumistähtaegadega, takistada siseturuga kokkusobimatuks tunnistatud abi tagasinõudmist, nagu rõhutas kohtujurist oma ettepaneku punktis 81.
- 61 Eelpool toodud kaalutlustega arvestades tuleb neljandale küsimusele vastata, et määruse 2015/1589 artikli 16 lõiget 2, mille kohaselt abi tuleb tagasi nõuda koos viivisega, ja sama artikli lõikes 3 nimetatud tõhususe põhimõtet tuleb tõlgendada nii, et nendega on vastuolus, kui abi tagasinõudmise suhtes kohaldatakse riigisiseses õigusnormides ette nähtud aegumistähtaega olukorras, kus see tähtaeg lõpeb juba enne selle komisjoni otsuse vastuvõtmist, millega abi tunnistatakse ebaseaduslikuks ja kohustatakse see tagasi nõudma, või olukorras, kus see aegumistähtaeg on lõppenud peamiselt seetõttu, et riigisisesed asutused on tagastamisotsuse rakendamisega hilinenu.

Kohtukulud

- 62 Kuna põhikohtuasja poolte jaoks on käesolev menetlus eelotsusetaotluse esitanud kohtus pooleli oleva asja üks staadium, otsustab kohtukulude jaotuse liikmesriigi kohus. Euroopa Kohtule seisukohtade esitamise seotud kulusid, välja arvatud poolte kohtukulud, ei hüvitata.

Esitatud põhjendustest lähtudes Euroopa Kohus (teine koda) otsustab:

- 1. Nõukogu 13. juuli 2015. aasta määruse (EL) 2015/1589, millega kehtestatakse üksikasjalikud eeskirjad Euroopa Liidu toimimise lepingu artikli 108 kohaldamiseks, artikli 17 lõiget 1 tuleb tõlgendada nii, et selles sättes ette nähtud komisjonile kuuluva abi tagasinõudmise õiguse kümneaastane aegumistähtaeg on kohaldatav ainult suhetele komisjoni ja selle institutsiooni tagastamisotsuse adressaadist liikmesriigi vahel.**

- 2. Määruse 2015/1589 artikli 16 lõiget 2, mille kohaselt abi tuleb tagasi nõuda koos viivisega, ja sama artikli lõikes 3 nimetatud tõhususe põhimõtet tuleb tõlgendada nii, et nendega on vastuolus, kui abi tagasinõudmise suhtes kohaldatakse riigisisestes õigusnormides ette nähtud aegumistähtaega olukorras, kus see tähtaeg lõpeb juba enne selle komisjoni otsuse vastuvõtmist, millega abi tunnistatakse ebaseaduslikuks ja kohustatakse see tagasi nõudma, või olukorras, kus see aegumistähtaeg on lõppenud peamiselt seetõttu, et riigisisised asutused on tagastamisotsuse rakendamisega hilinenud.**

Allkirjad